

Valtiovarainministeriö
Kirjaamo

Viite
VN/6802/2020

Asia

UM:n vastaus VM:n lausuntopyyntöön arviomuistiosta digitaalisen henkilöllisyyden kehittämiseksi

Ulkoministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiasta. Tämän lausunnon laatimiseen ovat ministeriössä osallistuneet tietohallinnon lisäksi oikeus- (OIK-40) ja konsulipalvelut (KPA-20).

Oikeuspalvelujen näkökulmasta kuvattu hanke on kannatettava, ajankohtainen ja tarpeellinen; digitaaliset palvelut ja kaikenlainen internetissä tapahtuva asiointi lisääntyvät kaiken aikaa ja ne edellyttävät tehokkaita ja luotettavia tapoja identiteetin osoittamiseen ja varmistamiseen. Suunniteltu valtion takaama digitaalinen henkilöllisyys parantaisi merkittävästi henkilön digitaalista integriteettiä ja näin ollen tehostaisi hänen yksityisyytensä suojaa. Oletettavasti tämä vähentäisi merkittävästi myös ns. identiteettivarkauksia.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä yhdenvertaisuuden toteutumiseen pääsyssä digitaalisiin palveluihin ja erityisesti toimintakyvyltään rajoittuneet henkilöt on tässä huomioitava. Muistiossa on varsin hyvin huomioitukin jo vammaiset henkilöt, samoin lapset. Vähemmälle huomiolle sen sijaan jäävät ikääntyvät henkilöt, joilla usein on haasteita digitaalisten palveluiden käyttämisessä. Ikääntyneet kuuluvat usein sähköisten palvelujen käyttäjinä erityisryhmään, jonka tarpeet tulee huomioida. Vaikka kansainvälisellä tasolla ei ole nimenomaisesti ikääntyneiden oikeuksiin keskittyviä oikeudellisesti velvoittavia sopimuksia, kuten lasten ja vammaisten osalta, on arviomuistiossa vammaisiin ja lapsiin liittyvät erityiskysymykset esitetty ”Yhdenvertaisuus ja henkilön aseman perusteella huomioitavat erityiskysymykset”-luvussa ja niiden osalta on viitattu myös yhdenvertaisuuslakiin, joka luonnollisesti kattaa myös ikään perustuvan syrjinnän.

Arviomuistiossa todetaankin yhdenvertaisuuslakia koskevaan hallituksen esitykseen viitaten, että sähköisiä palveluita suunniteltaessa ja käyttöön otettaessa tulisi varmistaa palvelujen soveltuvuus vanhuksille. Tulisi kuitenkin varmistaa, että viimeistään HE:tä laatiessa arvio esityksen vaikutuksista ikääntyneisiin tehdään. Yhdenvertaisuuden voidaan odottaa parantuvan myös hankkeen myöhemmässä vaiheessa kaavaillun henkilötunnuksen uudistuksen yhteydessä, kun henkilötunnus ei enää osoittaisi henkilön sukupuolta (eikä välttämättä myöskään ikää), vaan olisi tältä osin neutraali. Kaiken kaikkiaan hankkeen voidaan olettaa yhtäältä parantavan henkilöiden

yhdenvertaisuutta, mutta toisaalta riskinä on ns. digitaalisen kuilun syveneminen eri väestöryhmien välillä. Haavoittuvia ovat tässä suhteessa erityisesti lapset (ja muut, jotka eivät ole täysivaltaisia), vammaiset, ikääntyvät ja vieraskieliset (eli muut kuin kansalliskieliä puhuvat). He tarvitsevatkin todennäköisesti jonkinlaisia tukitoimia voidakseen täysimääräisesti hyötyä digitaalisesta identiteetistä ja sen käytöstä ja jotta eivät putoa nopeasti digitalisoituvan yhteiskunnan ulkopuolelle.

Digitaalista yhteiskuntaa edistävä ja tulevaisuuteen luotaava hanke on kannatettava ja herättää samalla runsaasti kysymyksiä.

Konsulipalvelujen näkökulmasta voidaan kysyä, missä vaiheessa ydinidentiteetin saajalla on sellainen kiinne kohta Suomeen, että hän voi hakea ja saada digitaalisen henkilöllisyyden? Esim. mikäli henkilö aikoo hakea opiskelupaikkaa, on hakenut opiskelupaikkaa tai hänelle on myönnetty opiskelupaikka Suomesta.

Edelleen kysymyksenä on, kuinka toteutetaan digitaalisen identiteetin muodostaminen ja myöntäminen? Tässä vaiheessa jää epäselväksi miten erillinen rekisteröintiprosessi tehdään erityisesti ulkomaalaisten osalta, jotta voidaan taata luotettava identiteetti. Luotettavan rekisteröintiprosessin toteuttaminen on edellytys tietoturvallisen asioinnin varmistamiselle Suomessa ja sen estämiselle, että henkilö ei henkilö toimi väärällä identiteetillä. Esitys toisi mukanaan uudistuksen, jossa henkilöllisyys rakennettaisiin ensimmäisestä asiointikerrasta alkaen.

Digitaalinen henkilöllisyys mahdollistaisi nykyistä helpommin asioinnin viranomaisessa niille ulkomaalaisille, joiden ei ole mahdollista saada suomalaista passia tai henkilökorttia. Tähän liittyen tulee ratkaista, missä asiointiossa tarvitaan vahvaa tunnistautumista ja missä toisaalta riittää heikko tunnistautuminen.

Viranomaisten myöntämiin lupiin liittyen voidaan kysyä seuraavaa: Tällä hetkellä oleskelulupa voidaan myöntää tietyissä määritellyissä tapauksissa (esim. USA, Kanada, "luottamusloikka ja tulossa myös pikaväylän esitysasiantuntijoille ja start up- yrittäjille perheenjäsenineen") ilman, että viranomaisella on vahvistanut henkilöllisyyden ja face-to-face henkilöllisyyden vahvistaminen tapahtuu vasta Suomessa ja henkilö saa vasta vaiheessa henkilötunnuksen (hetu). Aiheuttaako digitaalinen identiteetti tähän henkilötunnuksen myöntämiseen muutoksia? Voisiko tällöin henkilötunnuksen saada ilman viranomaisvahvistusta? Edelleen onko tarkoitus luoda myös yrityksille oma digitaalinen identiteetti ja miten sillä asiointia määritetään?

Oikeudellisen perustan hahmottaminen tulee tehdä kattavasti. Mikä prosessissa on julkisen vallan käyttämistä, joka edellyttää viranomaisen toimintaa ja toisaalta miltä osin voidaan muodostaa digitaalista henkilöllisyyttä ilman viranomaisvahvistusta? Hankkeen eteenpäin vieminen edellyttää ulkoministeriön näkökulmasta laaja-alaista viranomaisten ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä. Myös tieto- ja kyberturvallisuuden huomioiminen näin keskeisessä ja laajoja vaikutuksia omaavassa kokonaisuudessa on keskeisen tärkeää.

Erillinen sivu elektronisen version käsittelyyn:

Hallintopalvelut

HAL-40 Tietohallinto

Asiasanat TIETOHALLINTO, TIETOTURVALLISUUS

Hoitaa HAL-40

Hoitaa UE

Koordinoi

Tiedoksi

AVS-PAL; HAL-01; HAL-41_VNHY; HAL-44; HAL-45; HAL-70; KPA-01; KPA-02; KPA-20;
KPA-40; OIK-01; OIK-02; OIK-40

Laatija jakanut VM
